Мирко Демић

КЊИЖЕВНА ПЕРИОДИКА, И *ПОВЕЉА* У ЊОЈ

1.

> *Од кад постоји српска литература, постоји и српска књижевна криза. То је сасвим природно. У малих народа литература је луксуз, а не потреба. Ту књижевници не могу живјети од књижевности, па ако им не помогну меценати или држава, они животаре – као већина српских књижевника. Но то још не значи да овакова, врло зависна и скучена литература мора да буде рђава.*
>
> Антон Густав Матош, 1905. године, на вест да би се могли угасити *Бранково коло* и *Босанска вила*

Није ли Матош већ у првој реченици улетео у грешку, или је намерно кренуо низ длаку, уљуљкујући свог читаоца констатацијом о перманентности књижевне кризе, што ће рећи, да је у таквим околностима све могуће, а у крајњој консеквенци – и све дозвољено?

С друге стране, можда је баш малим народима литература нарочито потребна, док је оним великима – луксуз? Нарочито у овом „глобалистичком" времену!

Међутим, Матошево лукавство демонстрирано је у последњој реченици, где нас јасно опомиње како упркос недаћама – литература, а отуда и часописи, не морају бити неквалитетни.

Признаћете, кад год се поведе реч о књижевној периодици, ми, свесно или несвесно, упадамо у замку јадиковки о „худој несрећи нашој", општем неразумевању и изостанку подршке средине и државе у којој живимо.

Врхунац наших кретивних прегнућа налазимо у чињеници што смо штампали *и овај број*, што смо одржали привид постојања и часописа и нас самих, њихових уредника.

Питамо се сваки пут да ли смо се претворили у поштанско сандуче и, отровани идејом демократичности и давања шанси свима који су се сетили да постоји наш часопис, а тиме и ми, пресудитељи, чије се једина привилегија састоји у неминовности да ћемо се некоме замерити.

Постоји ли граница, или границе, преко којих не прелазимо приликом одабира текстова које штампамо, како у естетском, тако и у моралном погледу.

Коначно, да ли се питамо има ли часопис који уређујемо – концепцију? Постоји ли нека разлика у односу на други часопис, друге часописе? Ако постоји, у чему се та разлика огледа?

Уређујући часописе, дижу ли то уредници споменик себи и свом делу или дижу споменик достојанству књижевности, њеној магији и уском простору непоновљивих и неупоредивих интелектуалних задовољстава и просветлења?

Да ли смо свесни чињенице да часописи нису више интересантни реномираним писцима? Писци су се окренули – дневним и недељним новинама. Треба ли трошити речи о незаинтересованости генерација младих стваралаца за књижевну периодику не?

Постали смо нарочита врста секте или секти које једне другима шаљу часописе, мада ни то не чинимо редовно и у довољној мери. Данас је велики финасијски издатак послати примерке часописа у десетак заинтересованих славистичких катедри. Зато користимо посве конспиративне везе, што није без извесног шарма, али је мимо било каквих добрих обичаја, (не дај боже система) и обично је кратког века.

2.

> *Код нас је доста писано о књижевним листовима. Њихова је важност важност књижевне еволуције. Они су барометар и термометар литературе, често њен регулатор*.
>
> Антон Густав Матош, 1905. године

Када сам пре девет година конципирао часопис и рубрику (EX-ATLANTIDA) наменивши је перманентном праћењу (у границама наших могућности и вољи људи којима ћемо се обраћати) оног што се догађа *са* и *у* књижевностима бивших југословенских република, то је било не само из носталгичних разлога (а било је и њих), него и зато што сам сма-

трао да величина сваке културе зависи од њене способности да буде знатижељна за свет око себе и његове еманације духа. Нисам наишао на нарочито подршку у самој редакцији, а камоли од „публике" на промоцијама часописа у првим годинама излажења. Неки гласови из публике су захтевали реципроцитет по сваку цену и то повезивали са достојанством.

Нажалост, Матош је остао у криву; књижевни листови су постали израслине, дивље месо у телима наших књижевности. Али, и ту, као и у много чему другом, Матош је био у праву, јер чак и као страна, сувишна тела – часописи и листови говоре о стању књижевности којој су непотребни, у култури која их одбацује.

Да парадокс буде већи – створила се идеална прилика да часописи искористе ту условну екстериторијалност и усмере своју креативну јарост по мери разметних синова, њених уредника.

3.

> *Не поимам како српска јавност не поима да су и књижевни листови, та књижевност у покрету, врло важан знак народне виталности, па их треба чувати – када се већ то не чини у интересу књижевности – у интересу народне части.*
>
> Антон Густав Матош, 1905. године

Матош нам са ове стогодишње удаљености нуди нови мамац, помоћу кога би се могле одобровољити они који кроје културне политике. И овде ће доћи до изражаја његов ванредан дар за парадоксе. Или то наше време од сваке поштене мисли и новог приступа ствара лакрдију и од свега цеди једини преостали сок из суве дреновине – цинизам? Но, упркос свему, ред је да се дубоко наклоним једној традицији коју оличава часопис *Повеља*, сви његови уредници и сарадници, заједнички напор да се опстане на танкој линији која дели смисао од бесмисла, истрајност од малодушја, креацију од окамина духа.

Поред тога, идеја *Повеље* окупила је око себе најдаровитије људе тога дела земље, показујући како добра културна клима погодује развоју креативних и смелих духова. Заузврат, они су својој средини вратили на најбољи начин – створивши од ње незаобилазно место на културној мапи Србије.

Упркос свему!